

UOT:94(479.24).

**YELİZAVETPOL, KİROVABAD, GƏNCƏ- ƏZƏLİ VƏ TARİXİ ADIN
BƏRPASI UĞRUNDA MÜCADİLƏ***Əsgərova Xəyalə İsrayıl qızı**Gəncə Dövlət Universiteti**<https://orcid.org/0000-0002-0256-9984>**xayala.askerova@mail.ru*

Xülasə: *Gəncə xalqımızın qəlbində azadlıq, Cümhuriyyətin torpaqlarımızda fəaliyyətə başladığı ilk yer, Bakının yadellilərdən azad edilməsi uğrunda aparılan ölüm-dirim savaşının mərkəzi kimi də əziz olub. Şəhərin adı xalqın söykökü, milli mənaəvi siması, memarlığı ilə də çox bağlıdır. Çar hökuməti 114 il gəncə sözünü işlətməyə imkan vermədi. Ancaq xalqın yaddaşlarından onu silmək mümkün olmadı. Gəncə adının yenidən rəsmi qaydada özüə qaytarılmasında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin böyük rolu oldu. Xalqa, M.Ə.Rəsulzadənin sözləri ilə desək, “azadlıq tamını dadızdırın” bu hökumət 1918-ci il 30 iyulda tarixi bir qərar qəbul etdi. Bu qərarla deyilirdi: “Yelizavetpol şəhərinin adı Gəncə və Karyagin qəzasının adı Cəbrayıl qəzası ilə əvəzlənsin. 1935-ci ildə Moskvanın Azərbaycandakı canişini M.C.Bağırovun göstərişi ilə Gəncə şəhərinin adı yenidən dəyişdirildi. 1989-cu ildə ilin 30 dekabrında Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti bu qərarı təsdiq etdi. Qərarla deyilirdi: Kirovabad şəhəri Gəncə şəhəri adlandırılınsın”. Haqqı olan adı uğrunda iki əsrə yaxın davam edən mübarizədən qalib çıxan Gəncə bu gün də öz tarixinin inkişaf dönməni böyük coşqu ilə yaşayır. Gəncənin tarixi adı özüə qayıdır, tarixi ədalət bərpa olunur. Bu dəfə əbədi olaraq.*

Açar söz: Azərbaycan, Gəncə, Rusiya, mübarizə, azadlıq

Key words: Azerbaijan, Ganja, Russia, struggle, minority

Ключевые слова: Азербайджан, Гянджа, Россия, борьба, меньшинство.

Azərbaycanın daxili və beynəlxalq vəziyyəti XVIII-XIX əsrin həddlərində çox mürəkkəb idi. İnzibati cəhətdən mahallarla bölünən hər bir xanlıq müəyyən əraziyə malik kiçik feodal dövləti xarakteri daşıyırdı. Hər xanlığın mərkəzi dövlət aparatı, idarəetmə sistemi və qoşunları mövcud idi. Xanlıqların başında «Hakimiyyətə irsən gələn xanlar – dövlət başçıları» dururdu. [9,səh.10] Xırda feodal dövlətlərinə parçalanması, xanlar arasında ardı-arası kəsilməyən ara müharibələri, iqtisadi tənəzzül Azərbaycanın daxili vəziyyəti üçün səciyyəvi hal idi.

Bu dövrdə Rusiyanın xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri Cənubi Qafqazın istilasından ibarət idi. Xəzər dənisi hövzəsi üzərində Rusiya ağalığına nail olmağa, Cənubi Qafqazı əlavə gəlir mənbəyinə çevirməyə, Xəzəri Rusiyanın daxili dənizinə çevirməyə çalışırdı. [1,səh.13] Bu baxımdan Azərbaycan xanlıqlarının tabe etdirilməsini asanlaşdırma bilməsi üçün general Sisyanov Gəncə xanlığının ələ keçirilməsinə böyük əhəmiyyət verirdi. Azərbaycanın içərilərinə doğru rus qoşunlarının sonrakı irəliləyişləri üçün Gəncə qalası açar rolu oynayırdı. [1,səh.18] Noyabrın 20-də Tiflisin Soğanlıq kəndinə Gəncə yürüşündə iştirak edəcək 6 batalyon və 12 topdan ibarət qoşun toplaşdı. A.Bakıxanovun yazdığına görə Şəmsəddin sultanı Nəsim bəy də baş komandanla birləşərək ona sədaqət göstərirdi. [4,səh.153.]

Şamaxora gələn Sisyanov noyabrın 29-da qoşunlarla hədə-qorxu dolu məktubu ilə Cavad xandan qalanı təslim etməyi tələb etdi: «Gəncə ərazisinə daxil olaraq Sizə gələcəyin səbəbini elan edirəm: 1) Gəncə, ətrafı ilə birlikdə Gürcüstana məxsus olmuş və gürcü çarlarının zəifliyi ucbatından ondan qoparılmışdır. Gürcüstanı öz himayəsinə qəbul edən Ümumrusiya

imperiyası... Gəncənin yad əllərdə qalmasına laqeyd qala bilməz 2)...mən qoşunla şəhəri almağa gəlmişəm... sizə şəhəri təslim etməyi təklif edirəm, əgər sabah günorta cavab almasam müharibə başlayacaq. Gəncə ətrafına od və qılınc gətirəcəyəm».[6]

Gəncənin Gürcüstana məxsus olmasını Cavad xan nəinki inkar edir, hətta bildirir ki, Gürcüstanın özü belə vaxtilə Gəncə bəyləri tərəfindən idarə olunmuşdur: «...Bu fikirə heç kim inanmaz. Əcdadlarımız Abasqulu xan və başqaları Gürcüstanı idarə etmişlər... Gürcüstanda onun məscid və dükənləri qalır, bir çox gürcüdə ömrləri mühafizə edilir. Gəncə və Gürcüstan sərhədləri İraklinin və atamızın dövründə dəqiqləşdirilib... Padşahın fərmanı indi də əlindədir. Bax gör, orada mən necə adlanıram: Gəncə bəylərbəyi, yaxud Gürcüstan vassalı? Buradan aydın olur ki, sözlərin tam yalandır». [7] Təslim olmağı ağına belə gətirməyən Cavad xan müharibəyə hazır olduğunu bildirir: «Əgər sən mənimlə müharibə etmək istəyirsənsə, mən hazır, müvəffəqiyyət Allahın əlindədir». Tarixçi Mirzə Adıgözəl Bəy yazır ki, «rus orduları Gəncə torpağına girib ətrafı tutdu. Cavad xan öz adamlarını və qoşununu götürüb onların qabağına gəldi. Gəncənin iki verstliyində Qulu qobu adlı yerdə iki ordu üz-üzə gəldi və hərbi atəşi alovlandı... qoşunlar şəhərə girib içəri qalandı (ərki) dörd bir tərəfdən sıx surətdə mühasirəyə aldılar. Bir ay orada qaldılar». [9,səh.65.] Bir ay mühasirə müddətində Cavad xandan qalanı təslim etməsini Sisyanov beş dəfə hədələyici məktubla tələb etdi. Dekabrın 29-da o axıncı məktubunda qalanın təslim olması haqqında şərtləri də göndərdi. Şərtlərə görə Cavad xan, qalanı təslim etməli, bütün əhali ilə Rusiya himayəçiliyinə keçməli, ildə 20 min rubl bac verməli, Gürcüstandakı rus qoşunlarını ərzaqla təhçiz etməli, nəhayət oğlu Hüseynqulu ağanı girov verməli idi. [8] Cavad xan Sisyanovun qalanı təslim etmək haqda tələbinə bu cür cavab verirdi: «O ki qaldı şəhərin təhvil verilməsinə, xam xəyaldan əl çək, Gəncəyə yalnız meyidimin üstündən keçə bilərsən... özgə cür yox». Cavad xan bütün tələbləri rədd edib son döyüşə, ölüm-dirim müharibəsinə hazırlaşdı. Mirzə Adıgözəl Bəy Cavad xanın son döyüşünü belə təsvir edir: «Oruculuq bayramı gecəsi Cavad xanın mərdliklə döyüşməsinə baxmayaraq, mayor Lisaneviçin bir gülləsi ilə ölüm diyarına düşdü. Əsgərlər hər tərəfdən hücum edib şəhərə daxil oldular». [8,səh.66.] Qanlı döyüşlərdən sonra qala rus qoşunları tərəfindən tutuldu. Qalanın müdafiəçiləri də Cavad xandan nümunə götürərək qeyri-bərabər döyüşdə axıra qədər vuruşmuş, döyüş meydanından qaçmamışdılar. Gəncə xanlığı ləğv olundu və dairəyə çevrildi, şəhər isə öz qədim adını itirdi, və I Aleksandrın arvadının şərəfinə Yelizavetpol adlandırıldı. «Gəncə adını çəkmək qadağan olundu. Qaydanı pozan cərimə ödəyirdilər. [1,səh.19]

Çar hökuməti 114 il gəncə sözünü işlətməyə imkan vermədi. Lakin, xalqın yaddaşlarından onu silmək mümkün olmadı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tarixində Gəncə mühüm rol oynamışdır. Gəncə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin paytaxtı və döyüşən qərargahı idi. Bakı Xalq Komissarları Sovetinin hakimiyyətinin yerlərə yayılmasına mane olan Gəncə idi. Bakı Xalq Komissarları Sovetinin bolşevik-erməni qüvvələri Azərbaycanı tamamilə işğal edə bilirdilər, əgər Gəncənin müqaviməti və mübarizəsi olmasaydı, Buna görə də Sovet hakimiyyəti illərində yazılan kitablarda Gəncəmiz sovet rejiminin barışmaz düşməni, Azərbaycan istiqlalının paytaxtı və Azərbaycan istiqlalı uğrunda mübarizədə hərbi qərargah hesab edilərək tənqidlərə məruz qalırdı. Sovet hakimiyyəti illərində Gəncə adının yasaq elan edilməsi də bununla əlaqədar idi. Bu münasibət Sovet hakimiyyəti mövcud olduğu bütün zamanlarda davam etmişdir [11,səh.26] Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üç ay ərzində Gəncədəki fəaliyyəti tariximizin və dövlətçiliyimizin şanlı səhifələrindən biri kimi tarixə yazıldı. Cümhuriyyət tarixinin ən məhsuldar dövrünü Gəncədə yaşandı. Gəncədə üç ay ərzində xalqın taleyi ilə bağlı yüzdən artıq qanun və qərar qəbul edildi, Azərbaycan dili dövlət

dili elan olundu. İlk dəfə al qırmızı ay-ulduzlu bayrağımız Gəncədə ucaldıldı. Dövlətin sosial-iqtisadi, maliyyə əsaslarını yaratmaq, sərhəd rayonlarında mühafizə, gömrük postlarının təşkili, bank əməliyyatlarının nizama salınması və digər istiqamətlərdə əməli addımlar atıldı. Üzeyir Hacıbəylinin redaktorluğu ilə "Azərbaycan" qəzeti də məhz Gəncədə işıq üzü gördü. Ən əsası vurğalayaq ki, Azərbaycan Respublikası Tarix Arxivinin fondlarında mühafizə olunan sənədlərlə tanışlıqdan bəlli olur ki, 93 gündə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti 210 hüquqi-dövlətçilik aktını hazırlamış və qəbul etmişdir. Qeyd olunan sənədlərdə Cümhuriyyətin qanunverici bazasını tam və yüksək səviyyədə yarada bilməsi göstərilmişdir; - Gəncə Azərbaycanın Qərbi bölgəsinin yalnız inzibati mərkəzi deyildir, həm də azərbaycançılığın, sosial hərəkatın mərkəzi idi. 1918-ci il iyulun 30-da 114 ildən sonra Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti bir tarixi haqsızlığı - Gəncənin Yelizavetpol adlandırılması məsələsini hökumət iclasının müzakirəsinə çıxardı. Daxili işlər naziri Gəncənin Yelizavetpol adlandırılması ilə əlaqədar tarixi haqsızlıq haqqında məlumat verdi və bildirdi ki, tarixi ədalətsizlik düzəldilməli, qadağan olduğu halda əhalinin daimi yad etdikləri bu ad - Gəncə adı qaytarılmalıdır. Nazirlər kabinetinin təklifi müzakirə edilmədən alqışlarla qarşılandı. Bu, yol verilmiş tarixi ədalətsizliyin, Gəncə adına həsrətin aradan qaldırılmasının təntənəsi idi. 1918-ci il iyulun 30-da Azərbaycan hökuməti qərara aldı: "Yelizavetpol şəhəri yenidən Gəncə adlansın". [3] Bu, Azərbaycan dövlətçiliyinin bərpası nöqtəyi-nəzərindən mühüm hadisə idi. Vaxtilə Rusiya müstəmləkəçiliyinin başlanğıcı, Azərbaycan dövlətçiliyinin ləğv edilməsi aktı olan - Gəncənin Yelizavetpol adlandırılması, yeni dövlətçilik şəraitində aradan qaldırıldı. Bu isə Rusiya müstəmləkəçiliyinə taleyin gülüşü idi. 1918-ci il iyulun 30-da qəbul edilən qərarın spesifikliyi ondan ibarət idi ki, 1804-cü ildə Gəncə adının Yelizavetpola çevrilməsi haqqında fərman Rusiyada - Peterburqda verildiyi halda, 1918-ci il iyulun 30-da Yelizavetpolun yenidən Gəncə adlandırılması haqqında qərar Gəncədə verildi. 114 il əvvəl rus işğalına hədəf olan Gəncə, indi Azərbaycan istiqlalının beşiyi başında dayanaraq Azərbaycan Demokratik Respublikasının müvəqqəti paytaxtına çevrildi. Gəncə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə mərkəzinə çevrilərək Azərbaycanın döyünən ürəyi olan Bakı uğrunda mübarizə aparırdı. Bu mübarizə 92 gün davam etdi. Bəli, Gəncə Azərbaycan Demokratik Respublikasının 92 gün paytaxtı oldu [1, səh. 26]

Ancaq nə yazıq ki, bu sevinc uzun sürmədi. Bolşevik Rusiyasının XI Qırmızı ordusu 1920-ci ilin aprelində Vətənimizə soxuldu. Kənd və şəhərlərimizi bir tərəfdən ermənilər, digər tərəfdən bu ordu yağmalamağa başladı. "Talan həftələri" təşkil edildi. Xalqın heysiyyətinə toxunulduğu belə bir çətin vaxtda işğalçılara qarşı ən böyük üsyan yenə Gəncədə oldu. Qüvvələrin qeyri-bərabər olmasına baxmayaraq, Cavad bəy Şıxlinski, Məhəmməd Mirzə Qacar, Cahangir bəy Kazımbəyov və digərlərindən ibarət hərbi şura sona qədər mübarizə apardı. Üsyan qan içində boğuldu. Ələ keçən üsyançılara divan tutuldu. Gəncə üsyanı və sonrakı "təmizləmə" vaxtı 13 min nəfərdən çox vətənpərvər şəhid oldu. Təəssüf ki, həmvətənlərimizin bu şərəfli mübarizəsinin qəddarlıqla yatırılmasında ermənilər və ruslarla yanaşı azərbaycanlı bolşeviklər də çox fəallıqla iştirak etmişdilər. Məsələn, o dövrdə daxili işlər komissarı, həmçinin İnkilab Komitəsinin Gəncə üzrə fəvqəladə komissarı Həmid Sultanov xüsusi qəddarlığı ilə fərqlənmişdi.

Ermənilər ruslarla birlikdə şəhəri 3 gün qarət etdilər. Üsyan amansızcasına yatırılsa da, əslində xalqın şərəf və namusu xilas edilmiş oldu. Tarixi hadisələr göstərir ki, bu üsyan yatırılsa da, sovet rejimi xalqın azadlıq uğrunda mübarizə ruhunu qıra bilmədi. Milli siyasətdəki əyintilər, "sovet milli dövlətçiliyi" institutlarının hüquqlarının məhdudluğu, "müttəfiq respublikaların azaldılmış suveren hüquqlarının azaldılması halları" stalinçi

avtoritar-ehkamçı rejimi möhkəmləndikcə, sosializm ideyası və quruculuğunun mahiyyətə deformasiyası sürətləndikcə daha da artırdı. Milli siyasət və "sosialist beynəlmiləçiliyi" "stalinçi xəyalı" kəskin (incəldilmiş) formada praktik olaraq "qələbə çalmış sosializmin" yeni Konstitusiyasının elan etdiyi milli hüquqları heçə endirir və tədricən SSRİ bayrağı altında "vahid bölünməz Rusiyanın" yenidən dirçəlməsinə aparırdı. [2, səh.341] Bağirov və sonralar onunla birgə mühakimə edilən murdar nöqərləri – Sumbatov, Topuridze, Makaryan, Yemelyanov, Qriqoryan, Borşov, Atakişiyev inqilabın, milli azadlıq və demokratik hərəkatların fəal iştirakçılarına, ziyalıların görkəmli nümayəndələrinə və əməkdar zəhmətkeşlərə qarşı xüsusi qəddarlıqla hücumu keçmiş, ilk öncə Azərbaycan partiya təşkilatının qocaman özəyini məhv etmişdilər. 1937-ci ilin iyununda çağırılmış XIII qurultaydan sonra Azərbaycan Kommunist (bolşeviklər) partiyasının - AK(b)P adı dəyişdirilib Azərbaycanın Kommunist (bolşeviklər) Partiyası edildi. MK Rəyasət Heyəti MK Bürosu ilə əvəz olundu. Elə bu dəhşətli 1937-1939-cu illərdə 1920-ci ilin fevralında qeyri-leqal şəraitdə keçirilmiş, azərbaycanlı kommunistlərin təşəbbüsü ilə çağırılmış birinci təsis qurultayında təsdiq olunmuş AK(b)P MK-nın, demək olar ki, bütün tərkibi repressiya qurbanı oldu və o vaxtlardan partiya, sovet orqanları sənədlərində, tədricən də mətbuat nəşrləri səhifələrində "Aprel inqilabı" anlayışı yoxa çıxdı. Axı 1920-ci il aprelin 28-i Azərbaycanda Aprel inqilabının qələbəsi kimi qeyd olunurdu. AK(b)P MK plenumunun hələ 1935-ci ilin mayında qəbul olunmuş qətnaməsi də "Azərbaycanda Aprel inqilabının 15 illiyinin bayram edilməsinə hazırlıq haqqında" adlanırdı. M.C.Bağirov Azərbaycan AK(b)P-nin XIII qurultayının tribunasından Azərbaycan xalqının qaymağının məhv edilməsinə yol açan şər və zorakılıq atmosferini qızıqdırmaq üçün istifadə etmişdi. [2, səh.345]

1935-ci ildə Moskvanın Azərbaycandakı canişini M.C.Bağirovun göstərişi ilə Gəncə şəhərinin adı yenidən dəyişdirildi. Bu dəfə isə şəhərə Azərbaycanın işğalında, respublikamızda müstəmləkə rejiminin qurulmasında və ərazi bütövlüyümüzün parçalanmasında, torpaqlarımızda ermənilər üçün Muxtar Vilayət yaradılmasında böyük rolu olmuş S.M.Kirovun adı verildi. Təbii ki, respublikada o dövrdə olan rayon və şəhərlərin içərisindən Gəncənin seçilməsi təsadüfi deyildi. Çünki Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ilk paytaxtı olması, Bakının yadelli işğalçılardan – xalqımızın qəddar düşməni, bolşevik-daşnak Şaumyandan və onlarla həmfikir olanlardan azad edilməsi uğrunda ölüm-dirim mübarizəsinin bu şəhərdən başlanması, XI Qırmızı orduya qarşı qəhrəmancasına mübarizə aparması səbəbindən xalqımızın qəlbində Gəncə uca bir taxt qurmuş, azadlıq və mübarizlik simvoluna çevrilmişdi. Xalqın qan yaddaşını silmək, "milli bolşeviklər" in sözlərilə desək, onu "simasızlaşdırmaq" siyasəti yürüdən Sovet rejimi məhz bu səbəblərdən ad dəyişdirmək məsələsində Gəncə şəhərini seçmişdi.

Qeyd edək ki, xalqın yaranması, tarixi və mənəvi həyatı ilə bağlı yer adlarının dəyişdirilməsi XX əsrin 60-cı illərində də davam edib. Lakin Sovet dövründə rus kommunistlərinin sevimlisi olan S.M.Kirovun adı verilmiş bu qədim şəhərin əvvəlki adını özünə qaytarmaq o qədər də asan deyildi. Bütün çətinliklərə baxmayaraq, ciddi addımlardan biri 70-ci illərdə atıldı. Həmin dövrdə respublikaya rəhbərlik edən görkəmli ictimai-siyasi xadim, mərhum prezident H.Əliyevin razılığı və tapşırığı ilə Kirovabad şəhərində iki yeni rayon yaradıldı və onlardan birinə Gəncə adı verildi. Həmçinin orada salınan təzə yaşayış massivi də "Yeni Gəncə" adlandırıldı. Beləliklə, Gəncə sözü yenidən rəsmi sənədlərdə işlənilməyə başladı. Bu, şübhəsiz ki, milli şüura, düşüncəyə təsir edən hadisə oldu. XX yüzilliyin 80-ci illərinin II yarısında Kirovabad şəhərinin Gəncə ilə əvəzlənməsi yolunda həlledici addımlar atıldı. Gəncə adının bərpası uğrunda 1988-ci ilin sonu - 1989-cu ilin

əvvəllərindən çağırışlar artmağa başladı. 1989-cu ilin sentyabr-oktyabr aylarında şəhərin adının dəyişdirilməsi məqsədilə şəhər əhalisi içərisindən imza toplanması kampaniyası başladı. Millətsevər insanların istiqamətləndirdiyi bu kampaniya nəticəsində 60 minə yaxın imza toplanmışdı. Xüsusi ilə vurğulayaq ki, bu kampaniyada azərbaycanlılardan əlavə şəhərdə yaşayan ruslar, ukraynalılar və yəhudilər də iştirak etmiş, onlar da ədalətin bərpasına tərəfdar olduqlarını bildirmişdilər. 1989-cu il dekabrın 9-da Kirovabad şəhər Xalq Deputatları Sovetinin sessiyası başladı. Sessiyada deputatlar, ziyalılar, qonaqlar iştirak edirdi. İclasda şəhərin adının bərpası məsələsi müzakirə olunmuş və qərara alınmışdı ki, bununla bağlı yuxarı dairələrə məktub yazılsın, bu iş üçün lazım olan vəsait toplansın. Şəhər XDS İcraiyyə Komitəsi adından Nizami Xəlilov ətraflı məruzə etmişdir. Digər çıxışlardan da sonra Gəncə adının bərpası təklifi qəbul edilmiş və ertəsi gün qərar verilmişdi. 1989-cu ilin 30 dekabrında Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti bu qərarı təsdiq etdi. Qərarla deyilirdi: "Kirovabad şəhərinin Gəncə şəhəri adlandırılması haqqında Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fərmanı: - Gəncənin tarixi adını bərpa etmək haqqında şəhər vətəndaşlarının, əmək kollektivlərinin və respublikanın geniş ictimaiyyətinin çoxsaylı müraciətini, Kirovabad Şəhər Xalq Deputatları Sovetinin xahişini nəzərə alaraq və Azərbaycan SSR Konstitusiyasının 114-cü maddəsinə (18-ci bənd) uyğun olaraq Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti qərara alır: - Kirovabad şəhəri Gəncə şəhəri adlandırılınsın". Gəncədə 1990-cı il yanvarın 2-də bu münasibət ilə təntənəli iclas keçirildi. Və xalq bunu böyük ruh yüksəkliyi ilə qarşıladı. Xalqın ciddi təkidli ilə nəhayət, Gəncənin ulu adı özünə qaytarıldı, vətənssevər insanların illərlə uğrunda mübarizə apardığı, bu yolda təqiblərə, təzyiqlərə məruz qaldığı bir iş sonda uğurla nəticələndi. Bu sevinc xəbəri qədim diyarın hər bucağında, hər evdə, hər ürəkdə əsl toy-bayrama çevrildi. Kimi bağ saldı, yol çəkdi, abidə ucaltdı, hətta, qurban kəsildi. Azadlıq və istiqlaliyyətin ilk müjdəsi olaraq Gəncə adının qaytarılmasından sonra bir müddət fırtınalar və burulğanlar içində çalxalanan qədim şəhər xalqın təkidli tələbi və iradəsi ilə yenidən hakimiyyətə qayıdan ulu öndər Heydər Əliyevin müdrikliyi və uzaqgörənliyi sayəsində nicat yolunu tapdı. Azərbaycanı bir dövlət kimi zamanın ağır və sərt sınaqlarından çıxaran ulu öndər Heydər Əliyevin səyi ilə tarixi yer adlarının bərpası istiqamətində mühüm addımlar atıldı. Dövlətimizin apardığı milli siyasətin nəticəsində Gəncə ilə yanaşı, bir çox şəhər və rayonların tarixi adları bərpa edildi. Öz doğma adı uğrunda iki əsrə yaxın davam edən mübarizədən qalib çıxan Gəncə bu gün də öz tarixinin inkişaf dönməmini böyük coşqu ilə yaşayır. Gəncənin tarixi adı özünə qayıdır, tarixi ədalət bərpa olunur. Bu dəfə əbədi olaraq.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan tarixi. Yeddi cildə, IV cild. (XIX əsr) Bakı. "Elm", 2007. 504 səh.
2. Azərbaycan tarixi. Yeddi cildə, IV cild. (XIX əsr) Bakı. "Elm", 2008. 568 səh. Səh. 341
3. Azərbaycan Respublikası MDA. Or. 970, siy. I. iş. 31, vərəq 1
4. Bakixanova A. Göst. əsəri, s. 153
5. QAKA, II hissə, səh 589-590
6. QAKA, II cild, sənəd 1172
7. QAKA, II cild, sənəd 1173
8. QAKA, II cild, sənəd 1179
9. Mirzə Adıgözəl Bəy. Göst. əsəri, s. 65
10. Umudlu Vidadi. Şimali Azərbaycanın çar Rusiyası tərəfindən işğalı və müstəmləkəçilik əleyhinə mübarizə (1801-1828). Bakı 2004 101. səh. səh. 10

11. Həsənbala Sadiqov. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin paytaxtı və mübariz qərarı Gəncə (Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyinə həsr olunur). Gəncə, 2018. 521 səh. Səh.26

YELIZAVETPOL, KIROVABAD, GANJA - THE STRUGGLE FOR THE RESTORATION OF THE ETERNAL AND HISTORICAL NAME

Askerova Khayala İsrail

Summary

Ganja was cherished in the hearts of our people as freedom, the first place where the Republic began to operate in our lands, and the center of the life-and-death battle for the liberation of Baku from foreigners. The name of the city is closely related to the people's foundation, national spiritual image, and architecture. For 114 years, the tsarist government did not allow the use of the word "young". However, it was not possible to erase it from people's memories. The government of the Azerbaijan Democratic Republic played a big role in officially returning the name of Ganja. On July 30, 1918, this government, which "tastes the fullness of freedom" to the people, in the words of M.A. Rasulzade, made a historic decision. This decision stated: "The name of the city of Yelizavetpol should be replaced by Ganja and the name of the district of Karyagin by Jabrayil district. In 1935, the name of the city of Ganja was changed again by the order of M.C. Bagirov, the deputy of Moscow in Azerbaijan. On December 30,

1989, the Presidium of the Supreme Soviet of the Azerbaijan SSR approved this decision. The decision said: "The city of Kirovabad should be called the city of Ganja". Ganja, which won the struggle for its rightful name for nearly two centuries, is still enjoying the development period of its history with great enthusiasm today. The historical name of Ganja is returning to itself, historical justice is restored. This time forever.

ЕЛИЗАВЕТПОЛЬ, КИРОВАБАД, ГЯНДЖА – БОРЬБА ЗА ВОССТАНОВЛЕНИЕ ВЕЧНОГО И ИСТОРИЧЕСКОГО ИМЕНИ

Аскерова Хаяла Израиловна

Резюме

Гянджа дорожилась в сердцах нашего народа как свобода, первое место, где начала действовать Республика на наших землях, и центр битвы не на жизнь, а на смерть за освобождение Баку от инородцев. Название города тесно связано с народным фундаментом, национальным духовным обликом и архитектурой. В течение 114 лет царское правительство не допускало употребления слова «молодой». Однако стереть это из памяти людей не удалось. Большую роль в официальном возвращении названия Гяндже сыграло правительство Азербайджанской Демократической Республики. 30 июля 1918 года это правительство, «вкусившее полноту свободы» народу, по выражению М.А. Расулзаде, приняло историческое решение. В этом постановлении говорилось: «Название города Елизаветполя заменить на Гянджа, а название Карягинского района на Джебраильский район. В 1935 году наименование города Гянджа было вновь изменено приказом М.К.Багирова, депутат Москвы в Азербайджане. 30 декабря 1989 года Президиум Верховного Совета Азербайджанской ССР утвердил это решение. В решении говорилось: «Город Кировабад должен

называться городом Гянджа». Гянджа, которая на протяжении почти двух столетий побеждала в борьбе за свое законное название, и сегодня с большим энтузиазмом наслаждается периодом развития своей истории. Гянджа возвращается к себе, историческая справедливость восстанавливается на этот раз навсегда.

Rəyçi: Dos.V.Veysəlova

Ümumi tarix kafedrasının 20 noyabr 2024 cü il tarixli iclasın 03 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 28 noyabr 2024-cü il